

Kutatás örve alatt (10.)

(A délvidéki vérengzés feltárásának politikai összefüggései)

Valami oka csak van annak, hogy ilyen döcögve halad az 1944/1945 során lezajlott délvidéki vérengzés kutatására alakult magyar–szerb akadémiai közös bizottság munkája. Sokan emlegetik, amiatt van ez így, mert sem a magyar, sem a szerb akadémia nem ad rá pénzt. Nem azt firtatjuk, ad-e, vagy hogy az akadémia rendelkezik-e erre szánt pénzzel, hanem magát a téblábolás tényét, mert annak is megvan az oka. Írásunkban azt taglaljuk, mikor kellett államhatalmi, tudományos, egyházi vagy egyéb szereveknek dönteniük a vérengzésről valamilyen formában, s végül azzal, hogy most ismét dönteni kell-e, hogy végre érdemi munka folyjon. Az elemzést a vérengzés kezdetétől a napjainkig terjedő teljes időszakra terjedően végezzük, természetesen csak a leg súlyosabb döntésekre korlátozva.

„Hazakerült, folytatta az elbeszélést, s nyomban a felszabadulás után Zsablya és Csúrog polgárai küldöttséget menesztettek Belgrádba Tílóhoz, amelynek természetesen ő is tagja volt. Három kívánságot terjesztettek elő: 1. engedélyt kérek, hogy (8–10–15?) nap alatt, mielőtt még akár katonai, akár polgári közigazgatás létrejönne, ők szabadon megbosszulhassák a megszállás alatt elszennvedett serebneket; 2. köveleltek, hogy azok után, amit a magyar fasiszták a Sajkás vidéken elkövettek, s amiben a vidék magyarsága is segédkezett, telepítsenek ki onnan minden magyart, néhány olyan család kivételével, akik támogatják a népfelszabadító mozgalmat; 3. tilták meg örök időkre, hogy arra a vidékre magyarok betelepülhessenek.

Beszélgőtársam szerint Tito mindhárom kívánságukat teljesítette. Hogy az első két engedéllyel azonnal éltek, az meglehetősen köztudomású. Hogy a harmadik, azaz a betelepülési tilalom érvényben van-e még, nem tudom.

A zsablyai férfinak azonban volt egy személyes kívánsága is. Magyarország mindjárt a háború után kiszolgáltatta Jugoszláviának Feketeahalm-Czeydner¹ és Grassyt [József – M.M. megj.], akik – talán mindketten, vagy csak egyikük – csendőrpáncsok voltak Újvidéken a razzia idején. Rögtönítélő bizottság rövid úton halálra ítélte mindkettőjüket. A zsablyai ember kívánsága ez volt: ő szeretné ellátni a hóhér tisztét, azaz (nem emlékszem, melyiknek a kettő közül) akasztás előtt kitekerni a nyakát. Ez a kívánsága is teljesült, csak az volt a probléma, hogy a halálra ítéltnek ezüstös volt a légzőcsöve helyett, egy műtét után, s bizony alig tudott meghalni”.

MÉG EGY POLITIKAI DÖNTÉS?

Glatz Ferenc akadémikus, a közös akadémiai bizottság magyar elnöke is arról ír folyóiratának, a História-nak egyik legújabb (2011. 9–10.) számában, annak 55. oldalán, hogy politikai döntésre van szükség, hogy a munka az elvárásoknak megfelelően haladjon.

Glatz Ferenc akadémikus, az akadémiai vegyes bizottság magyar részének elnöke (A történésszünk 70. születésnapjára készült könyv hátlapjáról)

„A világháború befejezéséhez tartozik: az áldozatok eltemetése és a kárpótlások megítélése. Amit – furra, de nem meglepő módon – az akadémiai bizottságtól várnak el az egykori elszennvedők utódai. Hogy ugyanis bontassunk el akár pályaudvarokat a tömegsírok felett, hogy ugyanis járjunk el a hatóságoknál a helyi emlékhelyek építése

és őrzése ügyében. S hogy találjuk meg szerreltek neveit azokon a bizonyos listákon, csontjaikat a névtelen sírokban. Jogos elvárások, de talán nem tőlünk kellene ezt számon kérni. (Ezért is mondjuk: az akadémiai történetész bizottság mellett szükség volna egy államközi politikai-közéleti bizottságra, amelyiktől indokolatlan kérhetnék számon ezeket az elvárásokat a volt áldozatok. Reméljük, egyszer a politika is meri vállalni a szembenézést az emberekkel...)”

A javaslattevő ugyan nem említi, de sokan feszegetik a kérdést, miért ilyen kínos-vontatottan halad a kutatás. Ezt szerintem is okkal vetik föl. Ha már a bizottság magyar elnöke mondja, hogy újabb politikai döntésre, sőt, annak nyomán politikai-közéleti vegyes bizottságra van szükség, akkor erről dönteni kell, mert csakis ez lehet az oka a kése-delmeskedésnek.

(Vége)

■ MATUSKA Márton

¹ Helyesen: Czeydner

² Ebben téved a levélíró, vagy téved is, és ennek tetejében még a levél sajtóhibával jelent meg, bizottságot említve bíróság helyett. Grassyt és Feketeahalm-Czeydner 1946. október 30-án kihirdetett ítéletében Vajdaság Legfelsőbb Bíróságának büntetőtanácsa – tehát nem is katonai bíróság ítélkezett –, mondta ki bűnösnek, amely a már említett Varga Péter elnökletével folytatta le az első fokú eljárást. Tanácsstagok voltak Kovács Kálmán és Stevan Krdžalić. Ennek a pernek volt első rendű vádlottja Szombathelvi, a vádat a szintén már említett Gyetvai Károly képviselte ügyész helyettesi minőségben. Az ítélet arról is rendelkezett, hogy a kötél által halálra ítélt Feketeahalm-Czeydner Zsablyán nyilvánosan kell kivégezni. Bizonyíték van rá, hogy ez csakugyan ott történt meg. Nem lenne nehéz megtudni, vajon neki volt-e ezüstös a légzőcsöve helyett.